

STANOVISKÁ

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

573. PLENÁRNE ZASADNUTIE EURÓPSKEHO HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO VÝBORU,
26. 10. 2022 – 27. 10. 2022

**Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Digitálna suverenita: kľúčový pilier
digitalizácie a rastu EÚ**

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2023/C 75/02)

Spravodajca: **Philip VON BROCKDORFF**

Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	20. 1. 2022
Právny základ	článok 52 ods. 2 rokovacieho poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy
Príslušná sekcia	sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu
Prijaté v sekcii	7. 10. 2022
Prijaté v pléne	26. 10. 2022
Plenárne zasadnutie č.	573
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	185/0/3

1. Závery a odporúčania

1.1. Napriek významnému pokroku v zväčšovaní digitálnej suverenity EÚ sa stále vo veľkej miere spoliehame na technologické spoločnosti so sídlom mimo EÚ. Obmedzuje to vedúce postavenie a strategickú autonómiu EÚ v digitálnom svete, čo následne znižuje potenciál hospodárskeho rastu EÚ.

1.2. V online prostredí, v ktorom stále dominujú technologické spoločnosti z krajín mimo EÚ, vyvstáva otázka, do akej miery majú občania a podniky v EÚ a vlády krajín EÚ kontrolu nad svojimi digitálnymi údajmi. Za súčasnej krízy sa to nemusí javiť ako prioritá, ale potrebu odstrániť nerovnováhu v oblasti digitálnej suverenity nemožno podceňovať.

1.3. V tejto súvislosti sa Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) domnieva, že EÚ musí zmenšiť svoju závislosť od technologických gigantov z krajín mimo EÚ tým, že zdvojnásobí svoje úsilie o rozvoj bezpečného a inkluzívneho digitálneho hospodárstva založeného na hodnotách, ktoré bude schopné konkurovať takýmto technologickým gigantom, a bude klásť dôraz na spoľahlivú pripojiteľnosť, bezpečnosť údajov a umelú inteligencia.

1.4. EHSV preto žiada, aby sa investície do digitálneho sektora vo významnej miere zameriavali na otvorenú strategickú autonómiu digitálneho hospodárstva. Malo by to zahŕňať investície do digitálnych kapacít, všeobecného a odborného vzdelávania, infraštruktúry a technológií. EHSV tiež požaduje rovnaké podmienky digitálnej transformácie, v rámci ktorých sú chránené práva pracovníkov a podniky všetkých veľkostí môžu spoločne existovať a prosperovať bez prehnanej regulácie.

1.5. EHSV konštatuje, že inovácie, ako je cloud computing a umelá inteligencia, sa v EÚ stali dôležitými strategickými aktivitami, čo pozitívne prispieva k potenciálnemu rastu hospodárstva EÚ. EÚ však stráca pozíciu v celosvetových pretekoch vo vývoji nových technológií v digitálnom svete a v prípade niektorých technológií súkromné investície EÚ zaostávajú za podobnými investíciami v USA a Číne.

1.6. EHSV žiada, aby sa obnovilo úsilie o vytváranie verejno-súkromných partnerstiev v oblasti digitálnych technológií a podporoval sa rozsiahly výskum EÚ v oblasti nových technológií s osobitným cieľom udržať krok s výskumnými kapacitami USA a Číny.

1.7. EHSV tvrdí, že existujúca nerovnováha v oblasti digitálnej suverenity je čiastočne spôsobená prekážkami na úrovni štátov, ktoré naďalej bránia dosiahnutiu skutočného jednotného trhu. Jednotný trh je v súčasnosti v podstate súborom viacerých menších národných trhov a nedosahuje rozsah potrebný na to, aby ktorákoľvek spoločnosť so sídlom v EÚ mohla sama konkurovať celosvetovým digitálnym gigantom. Okrem toho sú úrovne digitálneho rozvoja, infraštruktúry a kapacít v rôznych častiach EÚ odlišné.

1.8. EHSV vyzýva Komisiu, aby dosiahla pokrok v súvislosti so svojím regulačným rámcom v oblasti digitálnych technológií zameraným na ochranu občanov EÚ pred excesmi digitálneho sveta a zároveň poskytla rámec pre etické prostredie viac zamerané na človeka.

1.9. Rovnako dôležité je, aby sa online platformy, ekosystémy a online činnosti stali otvorenejšími, spravodlivejšími a predvídateľnejšími, pričom sa musia zohľadniť pravidlá transparentnosti a neutrality algoritmov, zdieľania údajov a interoperability.

1.10. EHSV podporuje výzvu, aby EÚ vytvorila cloudovú a dátovú infraštruktúru s cieľom dosiahnuť digitálnu suverenitu a odstrániť obrovskú nerovnováhu na trhu s cloudovými službami a dátovými úložiskami, na ktorom takmer úplne dominujú spoločnosti z krajín mimo EÚ.

1.11. EHSV tiež uznáva potenciál EÚ stať sa svetovým lídrom v oblasti zberu a spracovania údajov, ktorý je základom digitálneho hospodárstva. Rámec EÚ pre zber a zdieľanie údajov má obrovský potenciál v strategických sektoroch, ako je zdravotníctvo, trh práce a doprava.

1.12. EHSV žiada, aby sa aktualizovala politika hospodárskej súťaže a ochrany spotrebiteľov na jednotnom trhu. Táto aktualizácia by mala byť zameraná aj na praktiky technologických spoločností z krajín mimo EÚ narušajúce hospodársku súťaž a na rastúci vplyv čínskych digitálnych spoločností v EÚ. EHSV v tejto súvislosti víta vývoj v oblasti regulácie, napr. víta akt o digitálnych trhoch a navrhovaný európsky akt o čipoch.

1.13. EHSV uznáva kľúčovú úlohu, ktorú malé a stredné podniky zohrávajú pri formovaní digitálnej suverenity EÚ, najmä prostredníctvom svojich interakcií s veľkými technologickými spoločnosťami v EÚ.

1.14. EHSV napokon zdôrazňuje význam vzdelávania (či už odborného alebo akademického) na všetkých úrovniach pri rozvoji digitálnej suverenity EÚ.

2. Kontext

2.1. Digitálnu suverenitu možno opísať ako autonómiu, pri ktorej vlády a podniky vytvárajú a spravujú vlastné údaje, vlastný hardvér a softvér. Už príliš dlho aktéri vyjadrujú znepokojenie v súvislosti s výraznou závislosťou EÚ od malého počtu veľkých technologických spoločností, ktoré pôsobia mimo EÚ.

2.2. Dôkazom tejto závislosti od technologických spoločností z krajín mimo EÚ je, že približne 92 % všetkých údajov v západnom svete sa ukladá na serveroch vlastnených subjektmi z USA. Zahŕňa to online údaje, údaje získané zo sociálnych médií a údaje spravované národnými vládami⁽¹⁾.

2.3. Neprekvapuje, že táto situácia spôsobuje rastúce obavy, že podniky v EÚ a vlády krajín EÚ nemusia mať úplnú kontrolu nad údajmi a zostávajú vo veľkej miere závislé od veľkých technologických spoločností mimo EÚ, čo technologickým spoločnostiam so sídlom v EÚ sťažuje konkurovať ich náprotivkom v USA. Znepokojenie vyplýva aj z toho, že EÚ pomaly, ale isto stráca svoju schopnosť účinne presadzovať právne predpisy v digitálnom prostredí.

2.4. Je znepokojujúce, že toto výrazné spoliehanie na technologické spoločnosti so sídlom v USA obmedzuje vedúce postavenie a strategickú autonómiu EÚ v digitálnom svete, čo následne znižuje potenciál hospodárskeho rastu EÚ. Hospodársky vplyv technologických spoločností so sídlom mimo EÚ nemožno podceňovať. To isté možno povedať o ich vplyve na občanov EÚ a ich modely spotreby, ale aj o tom, ako formujú spôsob komunikácie so spoluobčanmi v EÚ aj mimo nej.

⁽¹⁾ <https://www.weforum.org/agenda/2021/03/europe-digital-sovereignty/>.

2.5. Veľké technologické spoločnosti so sídlom mimo EÚ o nás dnes vedia viac ako naši najbližší rodinní príslušníci a priatelia a znepokojujúce je aj nedostatočné súkromie. V skutočnosti nad našimi vlastnými údajmi online nemáme kontrolu: majú ju veľké technologické spoločnosti a internet zostáva do veľkej miery neregulovaný. Úsilie v podobe všeobecného nariadenia EÚ o ochrane údajov (GDPR) ⁽²⁾ predstavuje pokus vymedziť nové pravidlá. Problémom je, že technologické spoločnosti postupujú pri riešení tohto problému rýchlejšie ako EÚ. Veľké technologické spoločnosti často pôsobia v priestore, kde majú významnú informačnú výhodu v porovnaní s regulačnými orgánmi, a vo všeobecnosti môžu slobodne sledovať pohyb občanov online, zhromažďovať pri tom informácie a využívať tieto poznatky na dosiahnutie zisku.

2.6. V tejto súvislosti predsedníčka Komisie označila digitálnu politiku za jednu z hlavných priorít na svoje funkčné obdobie v rokoch 2019 – 2024, pričom sa zaviazala k technologickému suverenity. Od dosiahnutia tohto cieľa sme však ešte ďaleko a samotná Komisia vyjadrila znepokojenie nad tým, že veľké technologické spoločnosti z krajín mimo EÚ porušujú pravidlá a základné hodnoty EÚ. V posledných rokoch sa internetová ekonomika konsolidovala v rukách týchto technologických gigantov, ktorí používajú súbory cookie, aby mali kontrolu nad údajmi a udržali si oligopolnú trhovú silu. Európsky parlament zase vyjadril obavy v súvislosti s bezpečnostnými hrozbami spojenými s rastúcou čínskou technologickou prítomnosťou v EÚ, a najmä vyzval na prijatie opatrení na úrovni EÚ s cieľom zmenšiť rastúci vplyv Číny na infraštruktúru 5G.

2.7. Je znepokojujúce, že celé odvetvia hospodárstva EÚ zostávajú výrazne závislé od veľkých online platforiem so sídlom mimo EÚ. Členské štáty to pripravuje o ich digitálnu suverenitu v kľúčových oblastiach, ako je autorské právo, ochrana údajov a zdaňovanie. Tieto obavy sa rozšírili aj do ďalších oblastí, ako je elektronický obchod a dezinformácie na internete.

2.8. V online prostredí, v ktorom dominujú technologické spoločnosti z krajín mimo EÚ, vyvstáva otázka, či občania EÚ môžu obnoviť kontrolu nad svojimi digitálnymi údajmi a či EÚ môže účinne a v primeranom čase odstrániť nerovnováhu v oblasti digitálnej suverenity. Tretia a štvrtá časť stanoviska obsahujú pohľady na túto problematiku.

3. Všeobecné pripomienky

3.1. EÚ musí v prvom rade zmenšiť svoju závislosť od technologických gigantov z krajín mimo EÚ tým, že zdvojnásobí svoje úsilie o rozvoj bezpečného a inkluzívneho digitálneho hospodárstva založeného na hodnotách, ktoré bude schopné konkurovať takýmto technologickým gigantom, a bude klať dôraz na spoľahlivú pripojiteľnosť, bezpečnosť údajov a umelú inteligenciu. EHSV považuje za mimoriadne dôležitý hodnotový aspekt a kladie dôraz na sociálny a etický rozmer, ako aj práva pracovníkov v digitálnom hospodárstve.

3.2. Na vývoj v digitálnom hospodárstve Komisia v roku 2021 reagovala vypracovaním digitálneho kompasu pre digitálne desaťročie EÚ so zameraním na infraštruktúru, verejnú správu, podniky a zručnosti. Stanovujú sa v ňom ciele na úrovni EÚ a členských štátov, navrhuje sa spoľahlivý spoločný rámec na riadenie monitorovania pokroku a na riešenie nedostatkov a ďalšie projekty pre viaceré krajiny, v ktorých sa kombinujú investície z EÚ, členských štátov a súkromného sektora. Doplnil ho akt o digitálnych trhoch, ktorý je legislatívnym rámcom na zabezpečenie vyššej úrovne hospodárskej súťaže na európskych digitálnych trhoch tým, že veľkým spoločnostiam zabráni zneužívať ich trhovú postavenie a umožní vstup nových subjektov na trh. Cieľom nedávno navrhnutého európskeho aktu o čípoch je zvýšiť produkciu mikročipov v celej EÚ v reakcii na rastúci dopyt a zmenšiť závislosť od dodávateľov z krajín mimo Európy. Zabránilo by to dominantnému postaveniu Číny, najmä vo výrobe polovodičových čipov.

3.3. Keďže hospodárstvo EÚ sa po pandémie oživuje a ceny rastú, EHSV žiada riadne vykonávanie digitálneho kompasu a vyzýva vlády krajín EÚ, aby poskytovali stimuly pre podniky, ktoré tak budú môcť ďalej investovať do digitálnych kapacít a ľudských zdrojov. Tieto investície by v digitálnej transformácii hospodárstva EÚ jednoznačne prispeli k strategickej autonómii. Za nevyhnutné sa považujú aj investície vlád krajín EÚ do zlepšovania digitálnych kapacít, infraštruktúry a technológií.

3.4. EHSV konštatuje, že inovácie, ako je cloud computing a umelá inteligencia, sa v EÚ stali dôležitými strategickými aktivitami, čo pozitívne prispieva k potenciálnemu rastu hospodárstva EÚ. EÚ však ešte stále stráca pozície v celosvetových pretekoch vo vývoji nových technológií v digitálnom svete. Napríklad v oblasti umelej inteligencie súkromné investície EÚ

⁽²⁾ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (Ú. v. EÚ L 119, 4.5.2016, s. 1).

zaostávajú za podobnými investíciami v USA a Číne. To isté platí aj v prípade technológií na zber údajov a prístup k nim a kvantovej výpočtovej techniky, pričom investície EÚ do technológií blockchainu a internetu vecí takisto zaostávajú za podobnými investíciami v USA a Číne.

3.5. EHSV tiež berie na vedomie rôzne finančné nástroje zavedené na zmenšenie zaostávania v investíciách do digitálnych technológií v porovnaní s USA a Čínou. Týmto nástrojmi by sa určite mohol podporovať výskum a inovácie v oblasti digitálnych technológií, ale ako sa uvádza v bode 3.3, sú potrebné ďalšie investície a EHSV žiada, aby sa obnovilo úsilie o vytvorenie verejno-súkromných partnerstiev v oblasti digitálnych technológií a podporoval sa rozsiahly výskum EÚ v oblasti nových technológií s osobitným cieľom udržať krok s výskumnými kapacitami USA a Číny.

3.6. EHSV sa domnieva, že digitálna suverenita nie je len otázkou toho, či EÚ opäť získa stratenú pozíciu alebo dosiahne v digitálnej oblasti náskok. Nejde ani o to, či digitálna suverenita znamená, že EÚ má protekcionistickú povahu. Ide o vytvorenie rovnakých podmienok činnosti pre technologické spoločnosti so sídlom v EÚ s cieľom, ako vyplýva z názvu tohto stanoviska z vlastnej iniciatívy, zväčšiť potenciál hospodárskeho rastu EÚ, a tým dosiahnuť prospech pre spoločnosť EÚ ako celok.

3.7. Existujú opodstatnené dôvody, prečo sa s technologickými spoločnosťami so sídlom v EÚ možno bude musieť zaobchádzať priaznivejšie ako so spoločnosťami so sídlom mimo EÚ, ak majú patriť medzi popredných svetových lídrov v digitálnom sektore. EHSV tvrdí, že existujúca nerovnováha v oblasti digitálnej suverenity je čiastočne spôsobená prekážkami na úrovni štátov, ktoré naďalej bránia dosiahnutiu skutočného jednotného trhu. Jednotný trh je v súčasnosti v podstate súborom viacerých menších národných trhov a nemá rozsah potrebný na to, aby každá jednotlivá spoločnosť so sídlom v EÚ mohla konkurovať takým spoločnostiam, ako je Microsoft. V rôznych častiach EÚ sú aj odlišné úrovne rozvoja a rozdiely v infraštruktúre. Preto nie je prekvapujúce, že na digitálnom trhu naďalej dominujú spoločnosti z krajín mimo EÚ.

3.8. EHSV je tiež presvedčený o tom, že riešenie problému digitálnej suverenity pomôže vyriešiť obavy týkajúce sa súkromia a osobných údajov, zdaňovania, údajov a verejného obstarávania. Napriek spoľahlivejšiemu regulačnému rámcu sa nevyriešia zo dňa na deň. Najmä zdaňovanie sa ukázalo ako kontroverzná oblasť, pretože technologické spoločnosti so sídlom v USA môžu dosahovať príjmy prostredníctvom interakcií so zákazníkmi v EÚ, čo vyvoláva otázku fyzickej prítomnosti, z ktorej zvyčajne vyplýva daňová povinnosť.

3.9. Napokon EHSV už v predchádzajúcom stanovisku zdôraznil význam digitálnej suverenity ako kľúčového piliera hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho rozvoja Európy a poukázal tiež na to, že táto suverenita musí byť založená na globálnej konkurencieschopnosti a opierať sa o intenzívnu vzájomnú spoluprácu členských štátov⁽³⁾. Je to základným predpokladom toho, aby sa EÚ stala svetovým lídrom na medzinárodnej scéne, najmä pokiaľ ide o spoľahlivosť digitálnych technológií.

4. Konkrétne pripomienky

4.1. EHSV vyzýva členské štáty, aby dôsledne uplatňovali regulačný rámec v oblasti digitálnych technológií zameraný na ochranu občanov EÚ pred excesmi digitálneho sveta a zároveň poskytl rámec pre etické prostredie viac zamerané na človeka. Domnieva sa, že regulačný rámec by mal pomôcť účinnejšie spravovať digitálny sektor EÚ. Prechod na digitalizáciu by mala uľahčiť aj ochrana pracovníkov a právo na kolektívne vyjednávanie. Zároveň by sa technologickým spoločnostiam v EÚ mal poskytnúť dostatočný priestor na inovácie a ďalší rozvoj v porovnaní s technologickými spoločnosťami z krajín mimo EÚ, pričom by sa podľa možnosti mali podporovať medzinárodné partnerstvá.

4.2. Stanovenie pravidiel pre údaje z EÚ prispeje k tomu, aby EÚ formálne zlepšila svoju konkurencieschopnosť, ale nebude stačiť na to, aby technologické spoločnosti z EÚ mali taký istý celosvetový dosah ako spoločnosti so sídlom mimo nej. To možno dosiahnuť len politickým smerovaním, investíciami do výskumu a inovácií a odstránením nedostatkov jednotného trhu.

4.3. Znamená to výhľadovejší prístup k regulačnému rámcu, na základe ktorého sa bude v nasledujúcich rokoch formovať digitálne hospodárstvo. Rovnako dôležité je, aby sa online platformy, ekosystémy a online činnosti stali otvorenejšími, spravodlivejšími a predvídateľnejšími, pričom sa zohľadnia pravidlá transparentnosti a neutrality algoritmov, zdieľania údajov a interoperability.

⁽³⁾ Ú. v. EÚ C 365, 23.9.2022, s. 13.

4.4. EHSV žiada, aby sa pri dosahovaní digitálnej suverenity EÚ zlepšila v tejto oblasti koordinácia národných jurisdikcií, a najmä regulačných orgánov. Je potrebné prehodnotiť existujúce štruktúry riadenia, aby sa zlepšila interakcia medzi členskými štátmi, a takisto uľahčilo spoločné rozhodovanie týkajúce sa digitálnej oblasti. EHSV sa domnieva, že to bude rozhodujúce na podporu úsilia o dosiahnutie určitej formy digitálnej suverenity. Zároveň varuje pred prehnanou reguláciou, ktorá by mohla obmedzovať potenciálny hospodársky rast.

4.5. EHSV podporuje výzvu, aby EÚ vytvorila cloudovú a dátovú infraštruktúru s cieľom dosiahnuť digitálnu suverenitu a odstrániť obrovskú nerovnováhu na trhu s cloudovými službami a dátovými úložiskami, na ktorom takmer úplne dominujú spoločnosti z krajín mimo EÚ. Pomohlo by to tiež zmenšiť bezpečnostné riziká pre občanov EÚ. V tejto súvislosti EHSV opakuje svoju podporu iniciatívy EÚ Gaia-X, ktorej cieľom je vytvoriť pre občanov, podniky a vlády bezpečné prostredie na správu údajov.

4.6. EHSV tiež uznáva potenciál EÚ stať sa svetovým lídrom v oblasti zberu a spracovania údajov, ktorý je základom digitálneho hospodárstva. Rámec EÚ pre zber a zdieľanie údajov má obrovský potenciál v strategických sektoroch, ako je zdravotníctvo, trh práce a doprava. Občanom a podnikom by to umožnilo prístup k údajom v celej EÚ (v súlade s pravidlami ochrany súkromia a údajov) a zväčšila by sa efektívnosť jednotného trhu.

4.7. EHSV v tejto súvislosti žiada, aby sa aktualizovala politika hospodárskej súťaže na jednotnom trhu a odstránila jestvujúca nerovnováha. Táto aktualizácia by mala byť zameraná aj na praktiky technologických spoločností z krajín mimo EÚ narúšajúce hospodársku súťaž a na rastúci vplyv čínskych digitálnych spoločností v EÚ.

4.8. EHSV uznáva, že dosiahnutie digitálnej suverenity bude závisieť a) od toho, ako sa technologické spoločnosti so sídlom v EÚ prispôbia legislatívnemu rámcu, b) od opatrení na odstránenie nedostatkov jednotného trhu a c) od výskumu a inovácií v digitálnej oblasti prebiehajúcich v EÚ a od investičných príležitostí. Zároveň si nemôže nevšimnúť úlohu, ktorú by pri formovaní digitálnej suverenity EÚ mohli zohrávať malé a stredné podniky. Tie totiž nemusia mať finančné zdroje na priame formovanie digitálneho hospodárstva, ale určite môžu prispieť svojimi interakciami s veľkými technologickými spoločnosťami EÚ.

4.9. EHSV napokon poukazuje na dôležitosť vzdelávania na všetkých úrovniach (či už odborného, alebo akademického) pri rozvoji digitálnej suverenity EÚ: vzdelávacie inštitúcie musia investovať do relevantného výskumu a inovácií a musí sa vytvoriť rámec kvalifikovaného personálu, ktorý bude schopný podporovať digitálnu stratégiu EÚ. Odporúča sa aj koordinovaný prístup vo všetkých vzdelávacích inštitúciách v EÚ.

V Bruseli 26. októbra 2022

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG